

HRAD MALENOVICE – VÝSLEDKY PRŮZKUMŮ PROVÁDĚNÝCH V LETECH 2017–2018

RADIM VRLA

Malenovice castle – results of research carried out during the years 2017–2018

During 2017–2018, Malenovice Castle's extensive building secure system was implemented. The results of research helped specify and expand current knowledge concerning the building history of the castle. The eastern front of the core revealed masonry that was part of the disappeared structure, probably a tower from the period of the castle construction (second half of the 14th century). Interiors of a reconstructed structure were examined in the southern wing of the core; the structure's courtyard wall was additionally narrowed from the inside. The shape of the surviving windows and high-quality architecture decoration of the facades indicate that it was a large castle chapel. Apparently, the chapel was part of the original castle. The western wing of the core encompasses a representation hall with a Renaissance vault. The ceiling was part of the western wing which was erected during the Late Gothic Era. Residues of an octagonal kitchen chimney were uncovered in the northern wing in the newer backfilled vault. An area fortified with a moat on the outside was found in the eastern foreground of the castle. They are probably remains of a military camp which was adjacent to the compound in the first half of the 15th century.

Keywords: castle, castle chapel, castle interiors, castle kitchen, military camp, fortification

Hrad Malenovice prošel v letech 2017–2018 rozsáhlým statickým zajištěním. Výsledky průzkumů pomohly zpřesnit a rozšířit dosavad-

ní znalosti o stavebním vývoji hradu. Ve východním čele jádra byla nalezena zdíva náležející zaniklé stavbě. Pravděpodobně se jednalo o věž pocházející z doby výstavby hradu (2. polovina 14. století). V jižním křídle jádra byly zkoumány interiéry přestavěného objektu, jehož nádvorní zeď byla zevnitř dodatečně zužována. Podle tvaru dochovaných oken a vzhledem ke kvalitní architektonické výzdobě fasád se zřejmě jedná o velkou hradní kapli. Kaple je patrně rovněž původní součástí hradu. Západní křídlo jádra obsahuje reprezentativní sál s renesanční klenbou. Strop byl součástí pozdně gotické výstavby západního křídla. V severním křídle byly v zásypech mladší klenby objeveny pozůstatky osmibokého kuchyňského komínu. Ve východním předpolí hradu byla identifikována plocha opevněná z vnější strany příkopem. Pravděpodobně se jedná o pozůstatky vojenského tábora, přihrazeného k areálu v první půli 15. století.

Klíčová slova: hrad, hradní kaple, hradní interiéry, hradní kuchyně, vojenský tábor, opevnění

ÚVOD

Hrad Malenovice, situovaný na nízké skalní ostrožně, nalezneme necelého půl kilometru jihovýchodním směrem od historického jádra bývalého městečka Malenovic, které je dnes součástí krajského města Zlína (obr. 1). Bezpochyby se jedná o významnou památku středověké hradní architektury, v jejímž organismu jsou dochovány cenné doklady jednotlivých fází složitějšího stavebního vývoje. Zatím nejpodrobněji se stavebním vývojem hradu zabýval kolektiv autorů při zpracování SHP v roce 1957.¹⁾ Závěry SHP byly zčásti revidovány výsledky dalších průzkumů prováděných většinou v rámci oprav hradu.²⁾ K dalšímu poznání přispěl i průzkum části půdních prostor jádra hradu, publikovaný roku 2001 v Průzkumech památek.³⁾ Nejnověji se ke stavebnímu vývoji Malenovic vyjádřil M. Plaček.⁴⁾

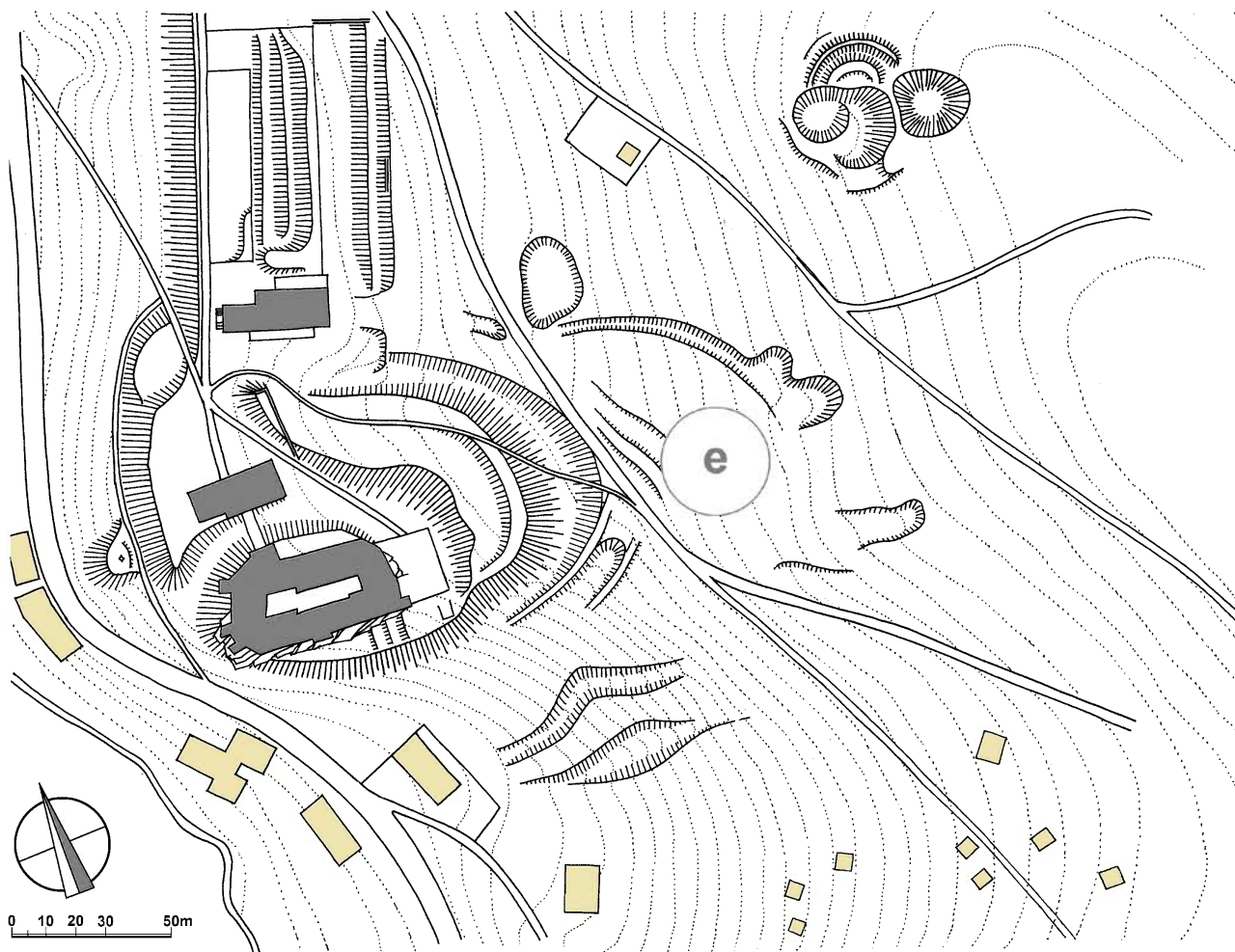
V období let 2017–2018 proběhly na hradě nezbytné razantní stavební zásahy, související s jeho opětovným statickým zajištěním. Budovy hradního jádra byly

v úrovních podlah spínány lany, pro která byly v podlahách vyhloubeny úzké a mělké sondy, kombinované se zásahy do zdí, souvisejícími s upevněním kotvicích patek. V těchto úzkých sondách byly pracovníky NPÚ ÚOP v Kroměříži prováděny operativní průzkumy, díky kterým se podařilo zdokumentovat některé zajímavé situace; další poznatky byly učiněny při průzkumu fasád z lešení a konečně i při další rekognoskaci terénu v okolí hradu. V tomto článku jsou uvedeny některé zajímavé nálezy, které lze zařadit do konkrétních stavebních etap hradu v období středověku (obr. 2). Zpracování výsledků celého rozsáhlého průzkumu bude provedeno později.

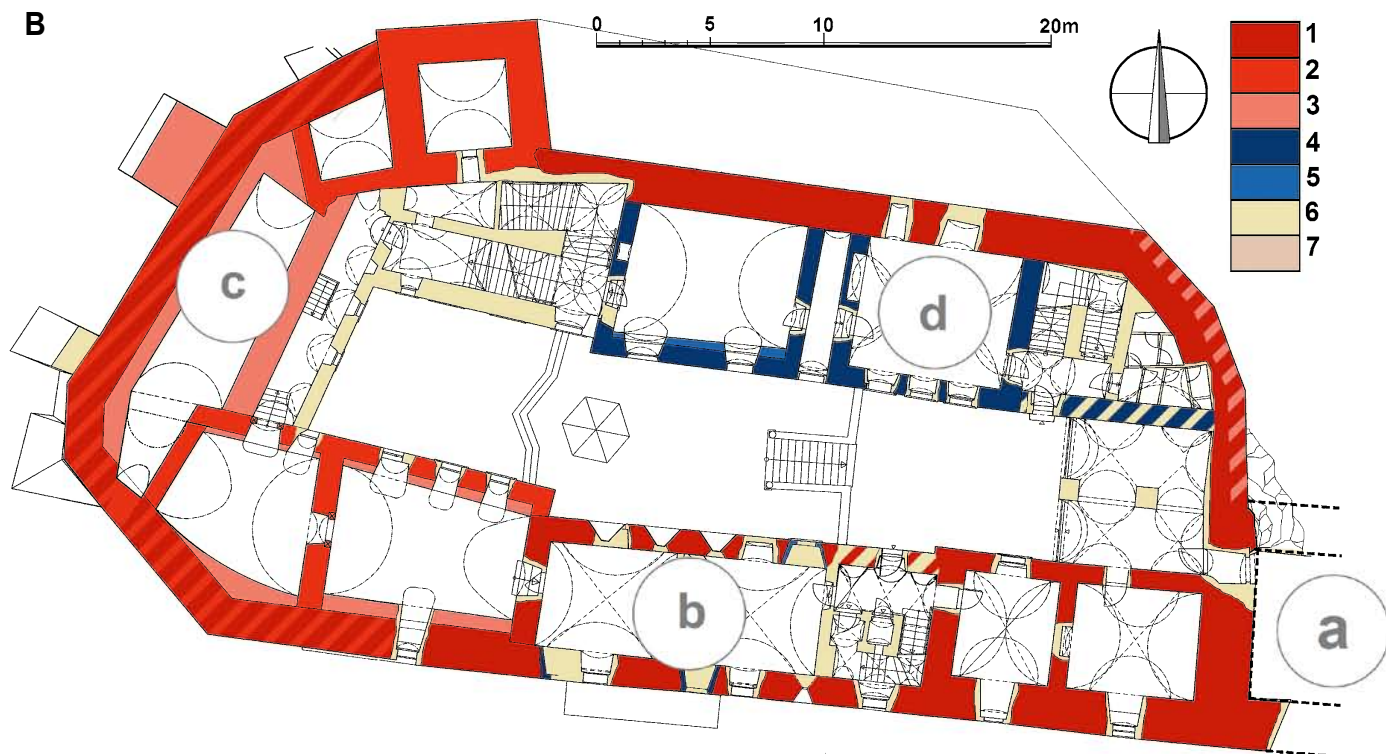

Obr. 1: Malenovice (okres Zlín), celkový pohled na jádro hradu od jihu, akvarel z roku 1926 dobře vystihuje polohu i bizarní podobu hradu; autor: František Záhorský – Ziegelheim (originál uložen v Muzeu Komenického v Přerově).

A

B

Obr. 2: Malenovice, hrad: A – půdorys areálu, popis dle textu; B – půdorys přízemí hradního jádra s vyznačením předpokládaného stáří jednotlivých konstrukcí (1.–2. polovina 14. století; 2 – pol. 15. století; 3 – konec 15. století; 4 – přelom 15. a 16. století; 5 – 1. pol. 16. století; 6 – mladší zdivo; 7 – terén v řezu); a – d, označení jednotlivých míst nálezů dle textu (všechny snímky, kresby a vyhodnocení R. Vrla, 2018, není-li uvedeno jinak).

Obr. 3: Malenovice, východní čelo hradního jádra: A – pohled od severovýchodu, vlevo opěrný pilíř – 1. polovina 20. století; B – pohled od jihovýchodu na skalní výchoz s pozůstatky amorfního zdiva – 90. léta 20. století (fotoarchiv NPÚ v Brně, úprava R. Vrla, 2018).

NÁLEZOVÉ SITUACE

Východní čelo jádra

Východní čelo hradního jádra (obr. 2/B, obr. 3) je tvořeno 16–17 m vysokou zdí se třemi okenními otvory různých velikostí a s několika větracími otvory půdního prostoru. Plocha fasády je nahoře završena vodorovným průběhem atiky, kryté nízkou, pultovou stříškou, trnož fasády je uprostřed prostoupena skalními blokem, u jehož paty je situován průraz recentního vstupu. Na koruně zmíněného skalního bloku je patrný pozůstatek amorfního zdiva značné šířky. Pravý, severní okraj čela je tvořen půdorysně oblou linií k západu se stáječící zdi, v jejíž spodní partii je patrná jizva po odbourané parkánové hradbě, zřejmě současné s touto zdí. Na levé, jižní straně je fasáda ukončena hmotou mohutného pilíře, vybíhajícího ze zdiva východním směrem. Jeho jižní čelo lícuje s jižní fasádou jádra a je jeho původní součástí. Tuto skutečnost prokazuje obnažené kamenné, lomové zdivo jižního líce jádra, které plynule probíhá i na hmotě pilíře. Zdivo pilíře samotného dosahuje šířky cca 2,5 m, jeho maximální délka činí necelé 2 m. Jeho východní čelo je ukončeno skarpovitě se svažující, hladkou plochou. Ve své horní partii, ve výšce cca 9 m nad úrovní terénu před východním čelem jádra, hmota pilíře plynule splývá s plochou průčelí.

Zdivo pilíře je přibližně o 60 cm širší než jižní, obvodová zeď jádra v úrovni přízemí, zdivo čela hradu v téže výškové úrovni dosahuje v partii mezi popsáním pilířem a zmíněným skalním sukem, rovněž šířky cca 2,5 m; ve svém dalším průběhu k severu je opět o cca 60 cm užší. Zmíněné amorfní zdivo na vrcholu skalního výchozu nemá zachované líce, jeho minimální šířka však přesahuje 2 m.

Plocha před popisovaným průčelím nebyla doposud zkoumána archeologicky, průzkum provedený autorem v rámci probíhajících prací nové poznatky nepřinesl (průčelí bylo přístupné z lešení, novodobá omítka však byla

odstraněna pouze v malých plochách a v obnažených lících v blízkosti pilíře bylo pouze patrné recentní cihlové zdivo jeho završení a východního ukončení).

I když se zde můžeme opřít pouze o povrchový průzkum a moderní zaměření půdorysu, ze situace vyplývá, že přímá, jižní zeď jádra (která je s největší pravděpodobností součástí původní stavby hradu z období kolem poloviny 14. století) pokračovala nepřerušene k východu i za dnešní půdorysnou úroveň líce východního čela. Zdivo tohoto pilíře, větší šířka zdiva čela mezi pilířem a skalním blokem s amorfním fragmentem zdiva dalšího představují velmi zajímavou situaci, která doposud unikala pozornosti badatelů.

Situace v patře jižního křídla

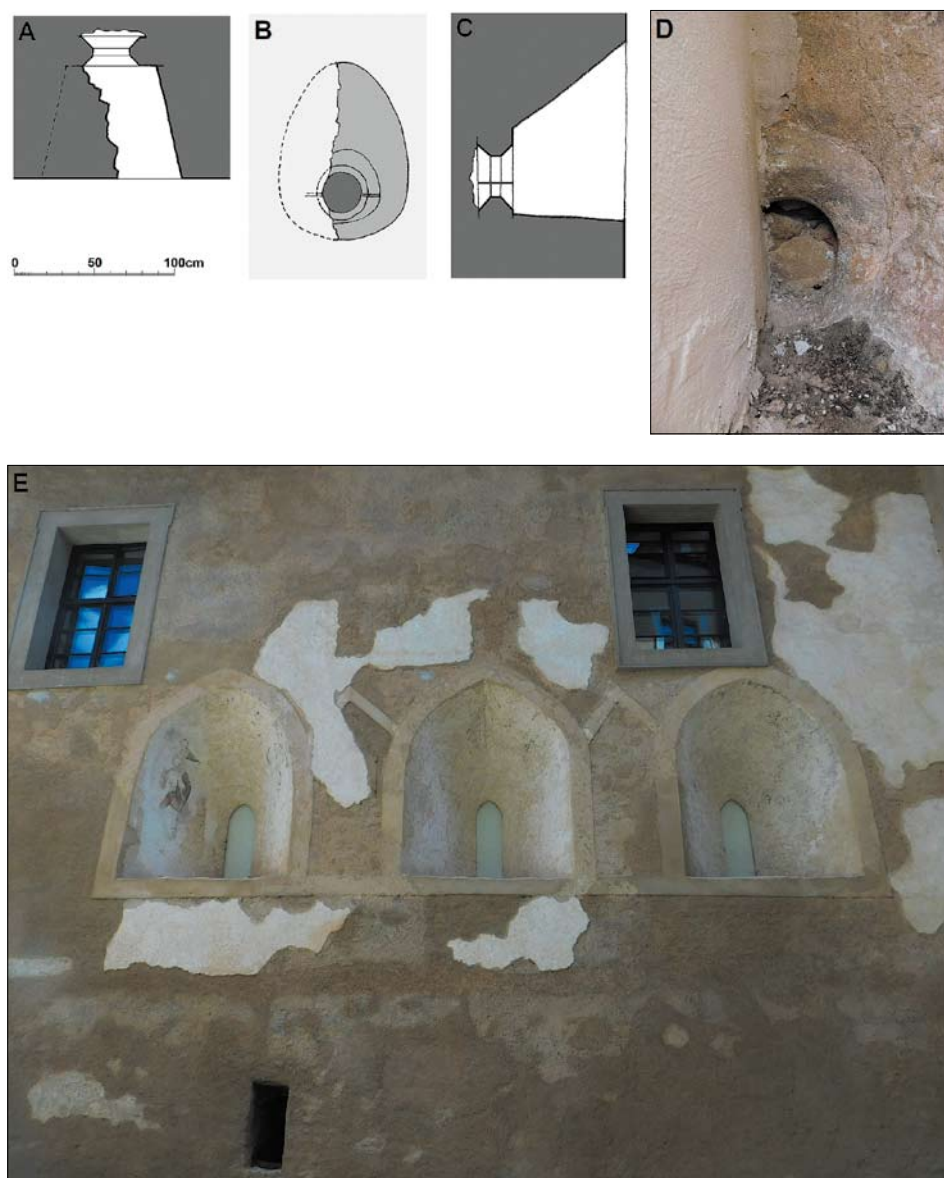
Jižní křídlo zástavby hradního jádra je ve své střední partii tvořeno zúženou částí (obr. 2/B, obr. 4, obr. 5), obsahující dvojici sklepních prostor a trojici místností v přízemí a patře (prostory ve sklepech i přízemí jsou klenuté). Předchozí průzkumy prokázaly, že v nádvoří fasádě objektu jsou dochovány rozsáhlé pozůstatky výtvarně pojednané středověké fasády.⁵⁾ Z výsledků průzkumů je patrné, že fasáda byla pročleněna trojicí mírně hrotitých, vně široce rozevřených oken s hladkými, omítkovými špaletami a parapety, přecházejícími v pasparty; ty jsou propojeny parapetním pásem a stříškovými úseky v úrovni náběhů záklenků špalet (obr. 5/E). Ve špaletě levého okna z nich je dochován fragment středověké figurální malby, zobrazující sv. Kryštofa s Ježíškem. V kontrastu s hladkými paspartami je zbytek fasády pokryt omítkou s hrubě strhávaným povrchem. Z restaurátorské zprávy vyplývá, že malba byla na špaletu nanášena později – předcházel jí požár, který zanechal zčernalé stopy na podkladu malby.⁶⁾ Ze zjištěné situace nevyplývá žádná indicie, která by umožnila uvažovat o dodatečném zřízení oken, či zmíněných omítek; s velkou pravděpodobností se jedná o pů-

vodní úpravu, současnou s výstavbou objektu. V této souvislosti je třeba zmínit další, starší nález. Mezi několika fragmenty starších fasádních otvorů jižního průčelí jádra byl v roce 1991 při opravě tohoto průčelí nalezen i pozůstatek zajímavého oválného okénka⁷⁾ (obr. 4/A, B, C, D, obr. 5/A); jeho vnější vyústění má mírně eliptický tvar; špalety se dovnitř výrazně zužují až ke kamennému ostění kruhového průřezu, jehož vnější i vnitřní hrany jsou okoseny. Podobně jako u oken nádvoří fasády jsou i zde špalety pokryty hladkou omítkou, omítková úprava vnějšího vyústění okna není dochována. Ze situace je patrné, že špalety okna jsou budovány z cihel (obdobně je tomu i u oken v nádvoří). Okna jsou situována v jedné horizontální úrovni – v úrovni předělu mezi dnešním přízemím a patrem objektu.

Při sondáži v interiéru byla zjištěna zajímavá situace v severovýchodním koutě východní místnosti patra (obr. 5/C); pod podlahou zde byla zaznamenána amorfní koruna kamenného zdiva, jehož vnitřní líc byl zachycen až v hloubce cca 15–20 cm a ve vzdálenosti cca 47 cm před půdorysnou úrovní stěny dnešní místnosti. Zmíněný líc byl krytý hladkou, interiérovou omítkou s četnými ličkami na povrchu; na povrchu se jednalo o šedou ličku, pod ní pak souvrství liček bílých. Vnitřní líc zdiva nad úrovní stávající podlahy jakoby „seděl“ na zmíněné amorfní koruně. Ze situace vyplývalo, že část dnešní severní interiérové stěny vznikla odsekáním vnitřního líce starší zdi, tedy jejím zúžením o cca 47 cm.

Stropy Valašského sálu

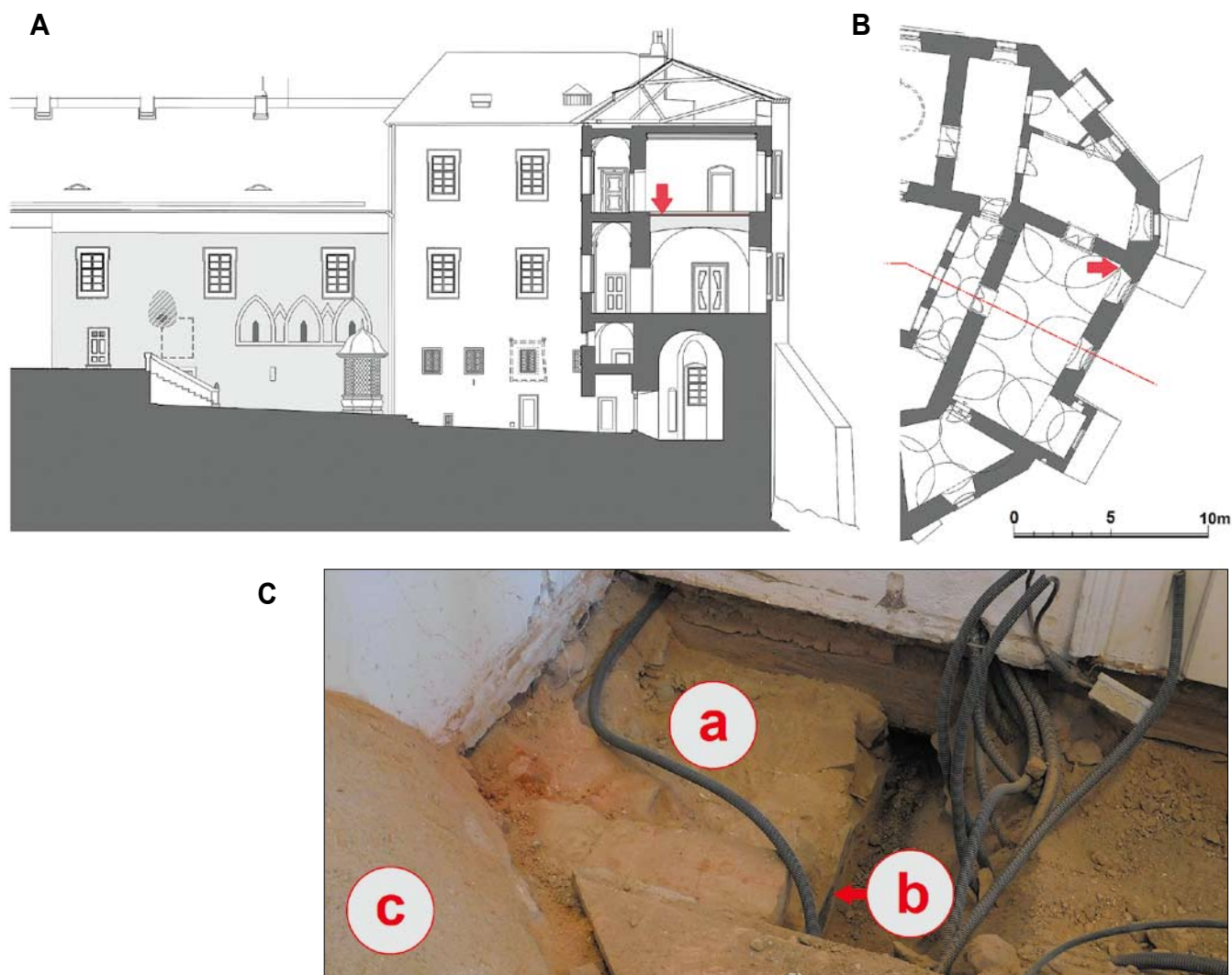
Ve složitě utvářeném organizmu západní části hradního jádra, situované nad skalními srázy konce ostrožny, se nachází vysoký sál, představující někdejší reprezentační prostor hradu (obr. 7/D). Sál má mírně lichoběžníkový půdorys o rozměrech cca 10–10,8 × 5,8–4,6 m, přičemž na severozápadní straně se jeho plocha rozšiřuje o drobný, obdélný prostor o rozměrech cca 2,5 × 2,5 m, situovaný na plném pilíři, členícím vnější průčelí této části jádra hradu. Sále je zaklenut valenou klenbou s trojicí styčných výsečí, hrany klenby jsou vytaženy v hřebínky. Ve styku západních výsečí je situován v kameni sekany okrouhlý svorník s tetourovským znakem. Zmíněný, drobný obdélný prostor

Obr. 4: Malenovice, střední část jižního křídla jádra hradu: A – D, oválné okno v jižní fasádě; A – půdorys, B – pohled od jihu, C – svislý řez vedený osou okna s pohledem k východu, D – pohled na ostění od jihu, E – nádvoří fasáda, detail trojice původních oken, pohled od severu.

na severozápadní straně sálu je sklenut valenou klenbou. Sál je vymalován dekorativní rokokovou malbou, pod kterou byly nalezeny starší nápisy, datované do 40. let 16. století.⁸⁾ Pod tímto sálem je situován vysoký, valeně zaklenutý suterénní prostor zvaný Zbrojnice, do jehož plochy proniká na jihovýchodě nároží staršího paláce, propojené pasem se západní obvodovou zdí jádra (srov. obr. 2/2, obr. 5/A). Sál je na západní straně prosvětlen pěticí obdélných oken s kamennými ostěmi. Tři velká okna mají shodně profilovaná ostění; vnější hrany jejich stojek a překladů jsou zdobeny sledem mělkých výžlabků a pravoúhlých ústupků, zasekávajících se do střechovité skloněného bankálu; na ostěních jsou dochovány stopy po odstraněných, jednoduchých dělicích křížích (obr. 6). Zbylá dvě okna prosvětlují boční stěny zmíněného rizalitu a jejich stojky a překlady jsou opatřeny okosením, které se v trnožích vytrácí pravoúhlým zalomením k výřezu otvorů.

V podlaží místnosti nad zmíněným sálem byly provedeny v příčném směru 3 sondy, zahloubené do klenbového

Obr. 5: Malenovice, hrad: A – svislý řez jádrem s pohledem na část nádvorní fasády jižního křídla (vlevo) a řezem křídla západního; vlevo je šedě vyznačena fasáda s pozůstatky středověké výzdoby (poloha okna v jižním průčelí je šrafována), vpravo je červenou šipkou vyznačena poloha zjištěného trámového stopu nad Valašským sálem; B – půdorys 1. patra západního křídla; šipka označuje polohu sondy nad jihozápadním poutem Valašského sálu, ve které bylo nalezeno zhlaví stropního trámu; C – situace v severozápadním koutě místnosti v patře jižního křídla jádra; A – koruna odbourané části nádvorní zdi, vlevo severní zeď místnosti, zúžená z interiéru; B – plocha interiérové omítky; C – novodobá nadezdívka záklenku gotického okna, přiznaného na fasádě, pohled od jihozápadu.

zásypu. Jižní z nich, situovaná přímo u stěny místnosti, byla ve své západní partii následně prohloubena do maximální hloubky cca 80 cm pod úroveň podlahy (obr. 7/A, B, C, E). Po začištění zde mohla být dokumentována velmi zajímavá situace; ve spodní části je dobře dochována hladká interiérová omítka, pokrývající západní i jižní stěnu (obr. 7/B a C – 6 vpravo, obr. 7/E, a). Na povrchu omítky je zachována souvislá vrstva liček; horní vrstva je tvořena bílou ličkou (asi 2 nátěry), pod ní je dochována sytější šedá vrstva. Plocha omítky je nahoře ukončena ostrou vodorovnou linií, vzniklou přitažením omítky k vodorovné ploše. Horní plocha omítky včetně liček byla mírně vytažena do interiéru; na samotném konci bylo patrné, že ličky původně přecházely (alespoň v okrajové části) i na zmíněnou vodorovnou plochu. Na horní ploše omítky byly velmi málo zřetelné stopy, které snad lze označit za otisky povrchu dřevěné plochy.

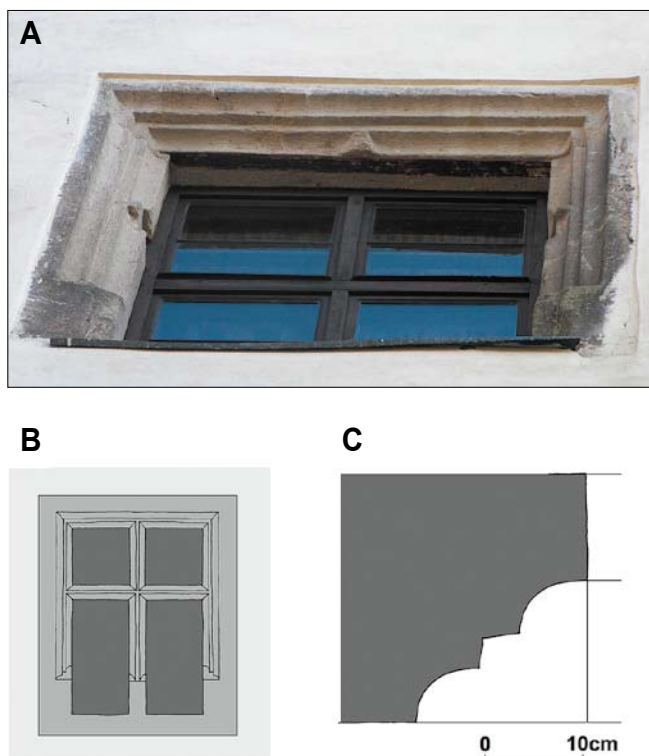
Nad popsanou omítkou s ličkami se na části západní stěny nacházelo zdivo, jehož povrch byl z větší části pokryt hrubě nahozenou omítkou (obr. 7/B a C – 6 vlevo,

obr. 7/E, b). Ta ve spodní partii přecházela pod výše popsanou omítku interiéru. V horní části je patrné, že zdivo je lomové, kamenné, zděné na velmi pevnou, bělavou maltu; ze styku obou líců nebylo patrné, je – li jižní zeď přiložena k západní na spáru (z níže uvedených skutečností však vyplývá, že je to pravděpodobné).

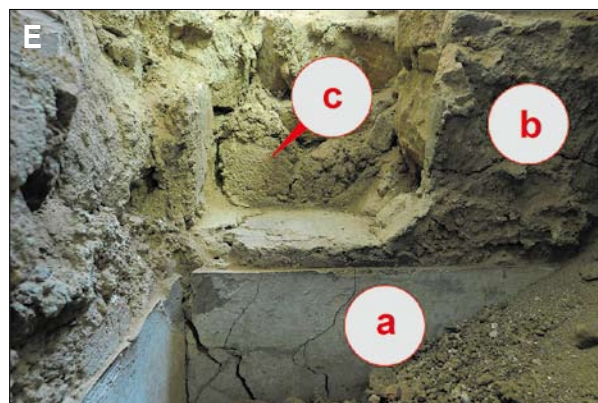
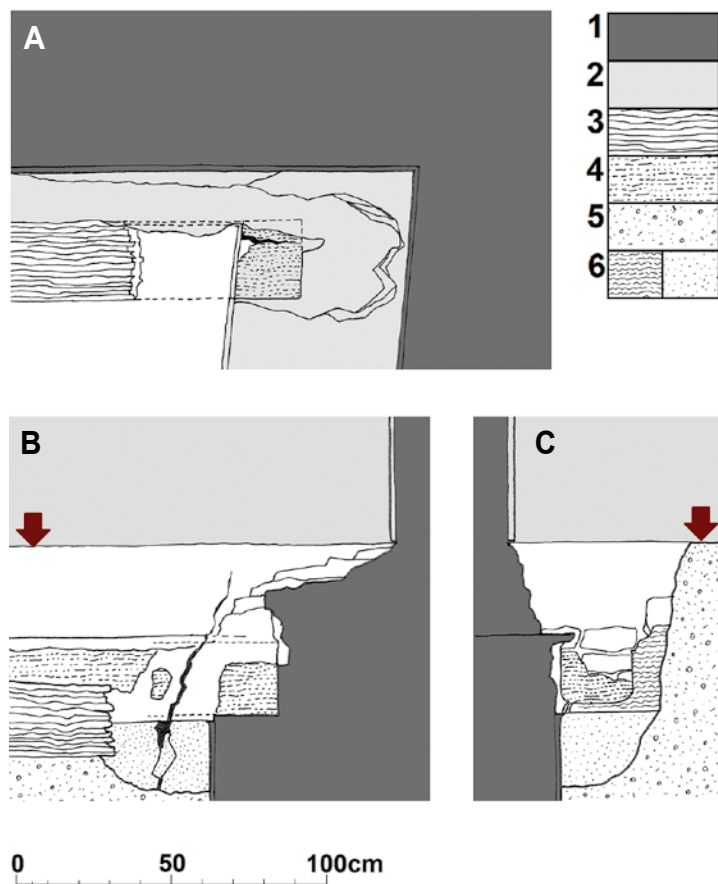
K překvapení autora průzkumu byl v popisované sondě nalezen dřevěný trám, vysoký cca 20, široký cca 25 cm. Trám byl těsně přiložený k jižní stěně, na západní straně byl vložen do cca 20 cm hlubokého lůžka ve zdivu. Ze situace bylo zcela jasné patrné, že trám byl do zdiva vložen už při jeho budování. Jak bylo patrné, trám nebyl na svých bocích, ani spodní ploše pohledově upraven, spodní hrany byly nepravidelně oblé, neupravené. Obdobná situace byla dokumentována v jihovýchodním koutě místnosti (zde ovšem nebylo možno provést vyčištění do takové hloubky).

Fyzický stav trámu byl velmi špatný, materiál byl křehký a bortil se. Za této situace byl učiněn úspěšný pokus o vyjmutí části trámu kvůli pokusu o provedení dendroanalýzy. Čelo trámu vykazovalo vyšší pevnost a rovněž

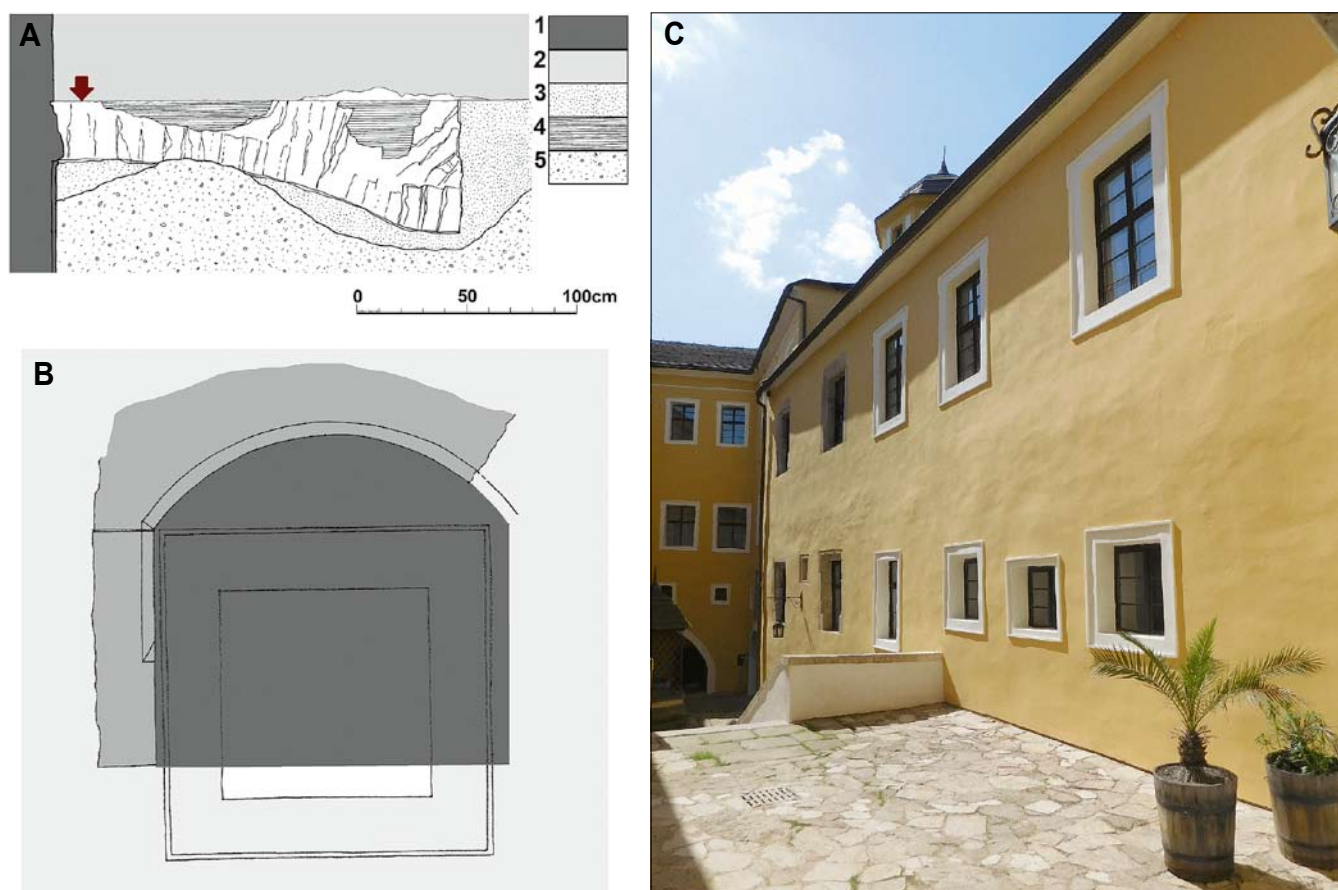
nakonec poskytlo kvalitní podklad pro přesnou dataci (viz níže). Průběh trámu vykazoval poměrně velký průhyb a v pasážích mimo čelo i mírnou deformaci průřezu; po vyjmutí jeho západní části (v délce cca 75 cm) bylo možno zdokumentovat maltový otisk boku trámu v jižní stěně. Tato malta byla nahoře zčásti přetažena i přes horní plochu trámu. Horní ukončení této maltové vrstvy bylo zatlačeno do roviny a probíhalo zde i do hloubky zdiva. Bylo zde patrné, že horní partie jižní zdi jsou na tuto plochu „položeny“ a maltová plocha asi tvořila korunu zdi. Jednalo se zřejmě o technickou úpravu koruny po dokončení zdění – podobně byly završeny i další příčné zdi v místnosti jižně od sálu. V západní stěně bylo obnaženo výše zmíněné trámové lůžko, které rovněž neslo maltové otisky povrchu vyjmutého trámu (obr. 7/E, c). Zdivo nad tímto lůžkem bylo poškozeno při probíhajících stavebních pracích. Ze situace však vyplývalo, že zdivo, současné s trámovým lůžkem, sahalo výš, než byla situována zmíněná maltová plocha v jižní zdi – zřejmě těsně pod úroveň dnešní podlahy. V ostatních sondách, které ovšem nemohly být provedeny v potřebné hloubce, byla u západní zdi obnažena těsně pod stávající podlahou situovaná koruna zdiva, svojí šířkou přesahující o 0,5 m šířku stávající zdi 2. patra. Toto zdivo je totožné s dokumentovaným zdivem s trámovým lůžkem. U protější, východní stěny byla dokumentována podobná situace, v v jihovýchodním koutě bylo zdivo pod podlahou rozšířeno pouze o cca 28 cm.

Obr. 6: Malenovice, dokumentace ostění jednoho z oken v západní zdi Valašského sálu: A – pohled od západu; B – rekonstrukce původního stavu; C – profilace levé stojky.

Obr. 7: Malenovice, dokumentace situace ve Valašském sálu – A, B, C, zaměření: A – půdorys, B – svislý řez s pohledem k jihu, C – svislý řez s pohledem k západu; 1 – zdivo v řezu, 2 – zdivo v pohledu (A), omítky stávající místnosti (B, C), 3 – stropní trám po odebrání jeho západní partie, 4 – otisk boků a čela stropního trámu v maltě, 5 – klenební zásyp, 6 – vlevo – omítky s hrubým povrchem, vpravo – interiérová omítky s líčkami a rovným ukončením nahore, červené šipky označují úroveň stávající podlahy, D – interiér Valašského sálu, pohled k severu, E – snímek situace v sondě (srov. zaměření C); a – interiérová omítky, b – hrubá omítky, c – trámové lůžko s maltovými otisky trámu.

Obr. 8: Malenovice, dokumentace východní části severního křídla jádra hradu: A – zaměření situace na západní stěně severovýchodního koutu místnosti; 1 – zdivo v řezu, 2 – omítka stávající místnosti (červená šipka označuje úroveň stávající podlahy), 3 – interiérové omítky kuchyně, 4 – novodobé dozdivky, 5 – klenební zásyp, B – zjednodušené zaměření fragmentů ostění původního okna pozdně středověké kuchyně (tmavě šedá plocha – původní okenní výřez, světlejší šedá – dochované bloky ostění, nejsvětější šedá – plocha stávající fasády, C – pohled od jihu, C – pohled od jihovýchodu na nádvoří fasádu severního křídla; trojice oken v popředí osvětluje prostor bývalé středověké kuchyně.

Situace pod podlahou místnosti v patře severního křídla

Severní křídlo jádra hradu Malenovic představuje složitě utvářený konglomerát stavebních konstrukcí, ve kterých lze rozeznat barokní schodiště na západní straně a dva objekty pozdně středověkého původu, oddělené původně úzkou uličkou, situované východně odsud (obr. 2/B, d). Převážně patrové křídlo obsahuje ve své východní části jeden z výše zmíněných objektů pozdně středověkého původu; jeho rozsah na východní straně není jasný (v interiéru je zde další barokní schodiště), staršího původu zde může být pouze jižní, nádvorní zeď. V přízemí, vedle prostoru se zmíněným východním schodištěm, je situována poměrně velká místnost obdélného půdorysu o rozměrech cca 700 × 610 cm, zaklenutá vysokou, valenou klenbou (její výška nad podlahou činí cca 430 cm) s rozměrnými styčnými lunetami. Jižní (nádvorní) stěna místnosti je prolomena trojicí okenních otvorů (západní z nich je situován v průběžné nise), nad západní a střední nikou je situován další, segmentem sklenutý otvor se zaslepeným vyústěním (obr. 8/B). Z vnější (nádvorní) strany bylo v roce 1998 dokumentováno nekompletní ostění okenního otvoru se segmentovým záklenkem; vnější hrany ostění byly zdobeny okosením, které se v trnoži dochované stojky vytrácelo pravouhlým zalomením k výřezu otvoru. Dochovaná část překladu měla segmentový průběh. Toto ostění bylo situováno těsně při levé stojce dnešního levého okénka prosvětlujícího interiéru přízemí. Ve východní a západní

stěně této místnosti jsou situovány recentní (?) vstupy ze sousedních prostor, západní stěna je navíc probrána přes 2 m širokou, segmentově sklenutou nikou. V severní stěně je situována dvojice drobnějších, průběžných nik nestejně šířky i hloubky; šířky (od západní niky) činí 85 a 167 cm, hloubky 170 a 120 cm, jejich segmentové záklenky jsou situovány v nestejných výškách (jedná se zřejmě o pozůstatky recentně zaslepených otvorů, propojujících místnost s prostorami zaniklého, severního traktu). Místnost je dodnes označována jako černá kuchyně.

Pod podlahou místnosti, ležící nad popsáním prostorem, byly zjištěny velmi zajímavé situace. V každém koutě jsou zde dochovány pozůstatky diagonálně situovaných koutových klenbiček, s rovnými čely. Nejzajímavější byla situace, zkoumaná v severovýchodním koutě, především na východní stěně (obr. 8/A); pod stávající podlahou byla zjištěna souvislá vrstva hladké, interiérové omítky, na jejímž povrchu (ve spodní části) byla vrstva sazí. Hladká omítka, nanesená přímo na zdivo, byla cca 1,85 m od koutu ohraničena svislou linií (okraj omítky měl oblé zakončení, svědčící o tom, že omítka původně pokračovala diagonálně k severní stěně, svislá linie sahala asi 60 cm pod úroveň stávající podlahy, níže omítka navazovala na další plochu – viz dále). Nalevo od svislé hrany, ukončující zde plochu interiérové omítky, je situováno amorfní zdivo s pozůstatky klenbičky, budované z cihel i plochých kamenů; cihly i kameny byly, vůči průběhu obou stěn, kladeny

diagonálně a tvořily patu zmíněné klenbičky. Spodní okraj amorfního zdiva byl tvořen segmentově prohnutou linií horní hrany plochy interiérové omítky, navazující na výše popsanou, napravo situovanou omítkovou plochu. Obdobná situace navazovala i na povrchu severní stěny – zde však mohla být zkoumána pouze v omezeném rozsahu. Další pozoruhodná situace mohla být dokumentována v severozápadním koutě místnosti. Zde byla omítaná plocha pod osekáanou klenbičkou ve své jižní partii půdorysně zaoblená. I ve zbývajících koutech byly zaznamenány výrazné stopy po odsekaných, diagonálně situovaných klenbičkách; zde však bylo možno dochované situace zkoumat pouze v omezeném prostoru.

Situace ve východním předpolí hradu

Východně od hradního jádra terén stoupá k vrcholu zvanému Skalka (obr. 2/A). Před čelem se nachází nevelká rovná plocha, jejíž úroveň v podstatě odpovídá podlahám přízemí východního traktu jádra. Její východní strana je ohraničena krátkým, strmým svahem, za nímž terén dále stoupá k východu. Dále se pak nachází výrazný val, obloukovitě vymežující východní a severovýchodní předpolí jádra, z jeho vnější části je provázen hlubokým příkopem, jehož vnější hrana je novodobě upravena při zřizování dnešní lesní silnice (obr. 9/A). Podle nejstaršího zaměření hradního areálu z doby 1. poloviny 18. století vybíhal vnější okraj příkopu na východní straně v trojúhelníkový útvar, ohraničující baštu stejného tvaru.⁹⁾ Na jihovýchodní straně je dodnes ve svahu patrný zbytek dalšího, mělkého příkopu s valem na vnějším okraji. V širším předpolí, asi 170 m severovýchodně před čelem jádra, bylo již dříve identifikováno torzo kruhové bašty, sestávající z akropole, okružního příkopu s valem po vnějším obvodu a snad ještě i dalšího prstence nižšího valu. Z objektu je zachována zřejmě necelá polovina, zbytek je zničen při recentním dobývání kamene, po kterém zde zůstaly dvě nesejně hluboké jámy.¹⁰⁾ Plocha, klesající od zmíněné bašty směrem ke hradu, je přibližně v polovině vzdálenosti mezi ní a čelem zmíněného příkopu nad jádrem pročleněna výraznou, obloukovitě vedenou prohlubní, jejíž vnější okraj je deformován recentními prohlubněmi (obr. 9/B). Podle dochované situace je pravděpodobné, že se jedná o pozůstatek dalšího příkopu, vymežujícího západně položenou, klesající plochu od stoupajícího svahu.

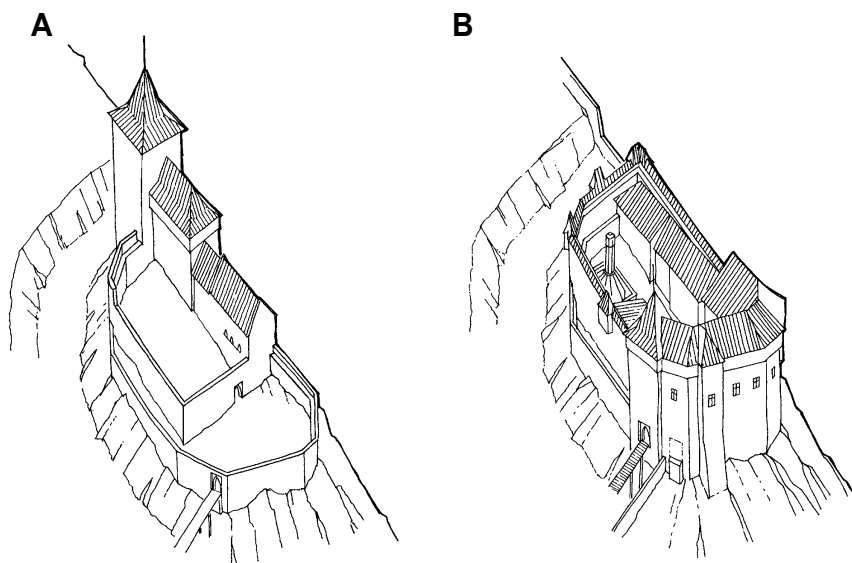
Obr. 9: Malenovice, východní předpolí hradu: A – příkop vnějšího opevnění, pohled od východu (v pozadí hradní jádro), B – pozůstatky příkopu, vymežujícího opevněný areál východně od hradu.

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ UVEDENÝCH PRŮZKUMŮ A JEJICH ZAŘAZENÍ DO STAVEBNÍHO VÝVOJE HRADU MALENOVICE

Na základě výše uvedených poznatků lze vyslovit následující teze, které mohou doplnit dosavadní názor na stavební vývoj hradu.

K nejstarší podobě hradu ve 14. století – východní čelo jádra

V první řadě se vrátíme k situaci u východního čela jádra (situace II/a). Zjištěná situace ve spodní partii čela (pozůstatky dvojice k východu směřujících zdí a širší partie mezilehlé části čela) nasvědčuje tomu, že původní plocha jádra byla na této straně původně větší než dnes. Podle našeho názoru se jedná o pozůstatek objektu, provázaného s hradbou jádra a zároveň půdorysně vystupujícího z plochy jádra proti stoupajícímu, východnímu svahu. Šířku objektu lze dnes odhadnout na necelých 11 m, jeho zdivo dosahovalo ve spodní úrovni šířky cca 2,5 m. Na základě zjištěných skutečností zde vyslovujeme teorii, že popsaná situace může být pozůstatkem mohutné věže, kryjící čelo hradu a jeho předpokládanou nejstarší zástavbu před výrazně stoupajícím terénem. Půdorysné utváření

Obr. 10: Malenovice, A, B – rekonstrukce podoby hradního jádra v různých obdobích stavebního vývoje; A – konec 14. století (pohled od severozápadu), B – závěr 15. století (pohled od severozápadu).

objektu a případné další indicie k jeho podobě však může přinést pouze případný archeologický výzkum.

K nejstarší podobě hradu ve 14. století – střední část jižního křídla

Na základě výsledků starších i aktuálních průzkumů lze konstatovat, že užší část jižního křídla jádra je tvořena objektem s výjimečným způsobem zdobenými fasádami. Objekt má obdélný půdorys o rozměrech cca 18 × 7,5 m; na východní straně je přisazen k širšímu objektu stejného či většího stáří (pravděpodobně se jedná o původní palác), na západě je k severozápadnímu nároží tohoto objektu přiložena nádvorní zeď mladšího paláce. Interiéry kromě zmíněné plochy interiérové omítky nejsou dochovány – situace, zjištěná v patře svědčí o tom, že nádvorní zeď objektu byla při novověké úpravě dokonce zevnitř o cca 0,5 m zúžena až k úrovni podlahy; podlaha mezi přízemím a patrem je situována v úrovni výřezů původních oken. V původní podobě se jednalo o architektonicky náročně vybavený objekt s výtvarně ztvárněnými fasádami; vzhledem k uvedené výzdobě, případně i k užití kruhového okna v jižní fasádě lze zmíněný objekt považovat za torzo velmi zajímavé a rozsáhlé hradní kaple.

Pokusme se nyní, na základě stávajících vědomostí, rekonstruovat podobu hradního jádra Malenovic tak, jak byla utvářena od jeho založení (zřejmě po roce 1356, kdy panství kupuje moravský markrabě Jan Jindřich) do 80. let 14. věku, kdy hrad přechází z markraběcích rukou do vlastnictví Heralta z Kunštátu.¹¹⁾ Staveniště hradu zaujalo závěr výrazné skalní ostrožny, vybíhající jihozápadním směrem z návrší Skalka. Z jižní a západní strany je toto staveniště chráněno nízkými, leč strmými skalními svahy, na straně severní k němu přiléhá plochý, k východu stoupající terén, ohraničený na západě hranou strmého svahu. Východním směrem terén výrazně stoupá k výše zmíněnému vrcholu, na západní straně je staveniště odděleno údolím potoka Baláš od návrší s historickým centrem Malenovic. Hradní jádro zaujalo plochu o půdorysu

nepravidelného obdélníka o rozměrech cca 30 × 25 m; severovýchodní nároží jádra bylo zaobleno, z východního čela navíc vystupovala předpokládaná věž neznámých rozměrů. Z východní a severní strany bylo jádro chráněno příkopem, jeho západní a severní bok snad už tehdy obklopovala plocha opevněná hradbou, v jejíž severozápadní části je dodnes dochována zaslepená brána s vpadlinou pro padací most.

Pozůstatky nejstarší zástavby hradního jádra lze najít ve východní části dnešního jižního křídla. Ve východní partii se zde rýsují fragmenty obdélné, nepodsklepené, dvoupřístavkové stavby s poměrně subtilní nádvorní zdí; pozůstatkem zaniklých interiérů, situovaných v její horní partii, jsou i fragmenty omítek v půdním prostoru.¹²⁾ Evidentně se jednalo o obytnou stavbu, jejíž výška mohla přesahovat

koruny hradeb. Snad současně, nebo s drobným časovým odstupem, vznikla další stavba, přiložená k západnímu čelu výše zmíněného objektu; tu výše interpretujeme jako hradní kapli. Dominantou hradu byla pravděpodobně mohutná věž ve východním čele jádra, kryjící jeho zástavbu před k východu stoupajícím terénem (obr. 10/A).

K přestavbě hradu v závěru 15. století

Výsledky starších průzkumů prokazují, že v 15. století dochází k důležité dispoziční změně jádra hradu; zatímco zcela přestavěná, východní část již zřejmě nikdy nenabyla svého původního významu, obytné objekty vznikají postupně v níže položené části západní, která se tak stává integrální součástí hradního jádra (obr. 10/B). V závěru 15. století jsou o něco starší objekty v jihozápadní a severozápadní části tohoto širšího jádra propojeny poměrně úzkým a vysokým traktem na západní straně. Jeho přízemí zaujal jediný převýšený prostor zaklenutý klenbou, zčásti hrotitou. V patře nad tímto prostorem byl situován reprezentační sál. Jeho prostor byl završen plochým stropem pozoruhodné konstrukce. Stropní trámy, ukládané do zdíva přímo při jeho budování, nebyly upraveny jako pohledové; na jejich spodní strany byl připevněn podhled, který je zcela zakrýval. Konstrukce podhledu, budovaná zřejmě z dřevěných, 2 cm vysokých desek, nebyla ze spodní strany překryta omítkou; omítky stěn byla k ploše podhledu pouze přitažena. K přesnější podobě tohoto podhledu se dnes, bohužel, neumíme vyjádřit. Jak prokázal výsledek dendrochronologického průzkumu, stropní trám této konstrukce byl zhotoven z jedle, pokácené v zimě 1493/94.¹³⁾ Kromě dobře datované, pozoruhodné stropní konstrukce tak známe i jména jejího stavebníka; byl jím Vilém Tetour z Tetova, který se na Malenovicích připomíná již v roce 1484 a který zemřel na podzim roku 1496. Majetek přenechal svým nezletilým synům Janovi, Jiříkovi a Václavovi (nejstarší z nich Jan, byl plnoletý v roce 1507).¹⁴⁾ Autor stati zatím pro období závěru 15. století a starší nezná období pro takovéto řešení stropu. Se

stropem jsou současná i okna v západním průčelí (obr. 6). Další stavební úprava sálu je přibližně datována znaky Václava Tetoura (jedná se o syna výše zmíněného stavitele sálu) a jeho ženy Aleny ze Šlevic (ta je, coby Václavova žena, zmiňována poprvé v roce 1528) a nápisy na stěnách, pocházejícími z období 1541–1547.¹⁵⁾ Do roku 1541 tedy dochází k radikální přestavbě zmíněného sálu – původně plochostropý prostor byl dodatečně opatřen valenou klenbou se styčnými výsečemi, jejichž hrany byly vytaženy v hřebínky. Starší, plochý strop byl odstojen, nosné trámy však byly zřejmě zachovány a dochovaly se dodnes v klenebním zásypu.

Pozdně gotická hradní kuchyně

Nález cyhelných klenbiček v koutech nad přízemím místnosti západního křídla (II/c) lze zcela spolehlivě interpretovat jako pozůstatky trompů, za jejichž pomoci je obdélný půdorys místnosti převeden do půdorysu osmiúhelníku. Ten je základem vysokého, vzhůru se zužujícího komínu, typickému pro některé hradní kuchyně pozdního středověku. V nejbližším okolí Malenovic jsou pozůstatky takového kuchyňského komínu dochovány například na tvrzi v Kurovicích. Příklady středověkých kuchyní s vysokými komíny na Moravě známe především z dokumentací zaniklých objektů na Bouzově a Moravské Třebové.¹⁶⁾ Pro kuchyňský provoz konce středověku je zřejmě běžnou součástí širší, segmentem sklenuté, „výkladcové“ okno, směřující z prostoru kuchyně do nádvoří; takováto okna nám mohou indikovat kuchyně v Uherském Ostrohu či Litenčicích. Výstavbu malenovické kuchyně lze rámcově položit do období přelomu 15. a 16. století.

K podobě východního předpolí v 15. století

Výsledky starších průzkumů umožňují předpokládat, že válečné události období 1. poloviny 15. století přinesly hradu silná poškození. Tehdy pravděpodobně zanikl objekt, prolamující východní čelo jádra i horní partie obytné budovy za ním. Poškozené čelo bylo následně důkladně opraveno, možná došlo i k jeho částečné nové výstavbě. Do horní části východní, severovýchodní a jihovýchodní partie hradeb byly vloženy arkýře (zřejmě hrázděné konstrukce), umožňující kontrolu i obranu paty přilehlých hradeb. Spodní partie byly prolomeny nikami střelných otvorů.¹⁷⁾ Jistě však existovalo i vnější opevnění, schopné převzít účinnou obranu nevýhodně položeného hradu. K jeho pozůstatkům náleží především mohutný val s příkopem východně nad jádrem. Na základě nejnovějšího průzkumu terénní situace východně před tímto opevněním je možné dále uvažovat o tom, že se zde nacházejí pozůstatky opevnění, které mohlo k areálu hradu přiřadit další plochu ve východním svahu (srov. obr. 2/A, e, obr. 9/B). Při úvahách nad účelem této plochy je zde možno předpokládat existenci opevněného tábora pro vojenskou družinu. Pozůstatky takovýchto vojenských táborů jsou dochovány, či důvodně předpokládány, u řady dalších hradů v okolí Malenovic (Chlum, Nový Šaumburk, Lukov, Šarov...¹⁸⁾

Tento článek vznikl v rámci plnění výzkumného cíle NPÚ: Výzkum nemovitých památek v ČR. Aplikace nových metodik průzkumu a dokumentace – ohrožené druhy památek a jejich vybrané exempláře, financovaného

z institucionální podpory Ministerstva kultury ČR na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

Radim Vrla – Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Kroměříži

POZNÁMKY

- 1) D. Líbal a kol., Státní hrad Malenovice (elaborát stavebněhistorického průzkumu). SÚRPMO Praha 1967; závěry SHP byly později publikovány: F. Kašíčka, Státní hrad Malenovice ve stavebněhistorické analýze, in: Vlastivědný věstník moravský XXXIX, č. 2, Brno 1987, s. 196–208.
- 2) J. Kohoutek – Z. Vácha – R. Vrla, Nové poznatky o stavebním vývoji hradu Malenovic ve středověku, in: Archaeologia Historica 25, Brno 2000, s. 183–194.
- 3) R. Vrla, Stavebně historický průzkum půdních prostor východní části jádra hradu Malenovice, Průzkumy památek VIII, č. 1, 2001, s. 78–88.
- 4) M. Plaček, Ilustrovaná encyklopedie Moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha 2011, s. 372–375.
- 5) Z. Vácha, Nález gotického průčelí hradu v Malenovicích, Zprávy památkové péče 60, č. 5, Praha 2000, s. 132–137.
- 6) J. Knorr, Hrad Malenovice, jižní křídlo – severní fasáda. Restaurátorská zpráva z průzkumu a odkryvu nálezů středověkých oken a omítek. Brno IMAGO 1999 (zpráva uložena v archivu NPÚ ÚOP v Kroměříži).
- 7) J. Kohoutek – Z. Vácha – R. Vrla, o. c. v pozn. 2, s. 184, obr. 3.
- 8) Z. Pokluda, Dějiny malenovického hradu, in: Gottwaldovsko od minulosti k současnosti 8, Gottwaldov 1986, s. 111–197, zde s. 130.
- 9) J. Kohoutek – Z. Vácha – R. Vrla, o. c. v pozn. 2, s. 191, obr. 14.
- 10) J. Kohoutek – R. Vrla, Pozůstatky středověké fortifikace u hradu Malenovice, okr. Gottwaldov, Přehled výzkumů 1984, AÚ AV ČR Brno, s. 71.
- 11) Z. Pokluda, Hrad Malenovice. Zlín 2005, s. 4, 5.
- 12) R. Vrla, o. c. v pozn. 3, s. 83, obr. 9.
- 13) Analýzu trámu provedl v roce 2018 Tomáš Kyncl, kterému děkuji za sdělení výsledků.
- 14) Z. Pokluda, o. c. v pozn. 11, s. 10.
- 15) Týž, o. c. v pozn. 8, s. 130.
- 16) M. Plaček, o. c. v pozn. 4, s. 63.
- 17) R. Vrla, o. c. v pozn. 3.
- 18) K historickým souvislostem Z. Pokluda, o. c. v pozn. 8, s. 119–126, k uvedeným příkladům obdobných opevnění především M. Plaček, o. c. v pozn. 4, s. 264, 450–451; J. Holík – D. Janiš – J. Langová – R. Vrla, Hrad Lukov; proměny opevněného sídla. Lukov 2015 ad.

DIE BURG MALENOVICE – DIE UNTERSUCHUNGSERGEBNISSE DER JAHRE 2017–2018

Die Burg Malenovice (Teil der Stadt Zlín) wurde in den Jahren 2017/2018 der massiven statischen Sicherung unterzogen. Im Rahmen der Bauarbeiten die Fachleute der regionalen Facharbeitsstätte des Nationalinstituts für Denkmalpflege in Kroměříž (Kremsier) führten mehrere Untersuchungen durch. Die Forschungsergebnisse halfen die bisherigen Kenntnisse von der Bauentwicklung der Burg zu präzisieren und erweitern. In der östlichen Burgkernstirn wurden Mauerwerkteile eines verschwundenen Baus festgestellt. Es handelte sich wahrscheinlich um den aus der Bauzeit der Burg (2. Hälfte des 14. Jahrhunderts) stammenden Turm (Abb. 2/a; 3; 10/A). Im südlichen Burgkernflügel erforschte man die Innenräume des umgebauten Objekts, dessen Hofmauer von innen nachträglich verschmälert worden war. Der Gestalt der erhaltenen Fenster gemäß und mit Rücksicht zur Qualität der architektonischen Ausschmückung der Wände handelt es sich wohl um die große Burgkapelle. Die Kapelle stellt vielleicht auch einen ursprünglichen Bestandteil der Burg dar (Abb. 4, 5/C). Der Westflügel des Burgkerns enthält den Repräsentationssaal mit renaissancezeitlichem Gewölbe. In seiner Verschüttung stellte man Reste einer Balkendecke mit flacher Untersicht fest; ein Deckenbalken wurde dendrochronologisch 1493/1494 d. datiert. Die Decke war ein

Teil des spätgotischen Westflügelbaus (Abb. 5/A,B; 7). Im Nordflügel wurden in Verschüttung des späteren Gewölbes Reste des achteckigen Küchenschornsteins, eines Teils der wohl um die Wende des 15. und 16. Jahrhunderts errichteten Küche freigelegt (Abb. 8; 10/B). Im östlichen Vorfeld der Burg identifizierte man eine mit Außengraben befestigte Fläche. Es handelt sich wahrscheinlich um Reste eines in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts der Burg angefügten Truppenlagers (Abb. 2/E; 9; 10).

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Malenovice (Teil der Stadt Zlín), Burg, Gesamtansicht des Burgkerns von Süden, Aquarell, 1926, gut dargestellte Lage sowie bizarre Gestalt der Burg, Autor František Záhorský-Ziegelheim (Sammlung Museum Komenského [Komenius-Museum] Píseň).

Abb. 2: Malenovice, Burg: A – Grundriss der Burg, Beschriftung laut Text; B – Burgkern, Grundriss vom Erdgeschoss, Baualtersplan (1 – 2. Hälfte des 14. Jahrhunderts; 2 – Mitte des 15. Jahrhunderts; 3 – Ende des 15. Jahrhunderts; 4 – um die Wende des 15. und 16. Jahrhunderts; 5 – 1. Hälfte des 16. Jahrhunderts; 6 – späteres Mauerwerk; 7 – Gelände im Schnitt); a-d Bezeichnung einzelner Fundorte laut Text (alle Fotos, Zeichnungen und Auswertungen R. Vrla, 2018, falls nicht anders angegeben).

Abb. 3: Malenovice, Burg, östliche Burgkernstirn: A – Ansicht von Nordosten, links der Strebe Pfeiler – 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts; B – Felsenaustritt mit Resten vom amorphem Mauerwerk, Ansicht von Südosten – 1990er Jahre (Fotoarchiv des Nationalinstituts für Denkmalpflege Brno [Brünn], Bearbeitung R. Vrla, 2018).

Abb. 4: Malenovice, Burg, Mittelteil des Burgkernsüdflügels: A-D, Südfassade, ovales Fenster: A – Grundriss; B – Ansicht von Süden; C – vertikaler Schnitt entlang der Fensterachse mit Blick nach Osten; D – Gewände von Süden; E – Hoffront, Detail von drei ursprünglichen Fenstern, Ansicht von Norden.

Abb. 5: Malenovice, Burg: A – vertikaler Schnitt über den Kern mit der Ansicht vom Teil der Südflügel-Hoffront (links) und dem Schnitt über den Westflügel; links die grau bezeichnete Fassade mit Resten der mittelalterlichen Ausschmückung (schraffiert – Lage des Fensters in der Südfront), rechts mit rotem Pfeil die Lage der festgestellten Balkendecke über dem Valašský Saal (Wallachensaal) bezeichnet; B – Westflügel, Grundriss vom 1. Obergeschoss, Pfeil zeigt zur Stelle der Sonde über der Südwestecke vom Valašský Saal, wo der Deckenbalkenkopf gefunden war; C – Situation in der Nordwestecke des Raums im Obergeschoss des Burgkernsüdflügels: A – Mauerkrone des abgerissenen Hofmauerteils, links die Raumnordmauer, von innen verschmälert; B – Innenverputzfläche; C – neuzeitliche Aufmauerung des gotischen Fenstersturzgewölbes, an der Fassade zuerkannbar, Ansicht von Südwesten.

Abb. 6: Malenovice, Burg, Westmauer vom Valašský Saal, Dokumentation eines der Saalfenster: A – Ansicht von Westen; B – Rekonstruktion des ursprünglichen Zustands; C – Profilierung des linken Pfostens.

Abb. 7: Malenovice, Burg, Valašský Saal, Dokumentation: A-C, Bauaufnahme: A – Grundriss; B – vertikaler Schnitt mit Ansicht nach Süden; C – vertikaler Schnitt mit Ansicht nach Westen; 1 – Mauerwerk im Schnitt; 2 – Mauerwerk in Ansicht (A), Verputz im heutigen Raum (B, C); 3 – Deckenbalken nach Entnahme seines westlichen Teils; 4 – Putzabdrücke der Seiten und Stirnfläche des Deckenbalkens; 5 – Gewölbeverschüttung; 6 – links Verputz mit grober Oberfläche, rechts Innenverputz mit Tünchen und geradem Abschluss oben, rote Pfeile zeigen die Höhenkote des heutigen Fußbodens; D – Saalinneres, Blick nach Norden; E – Situation in der Sonde (vgl. die Aufnahme C); a – Innenverputz; b – grober Verputz; c – Balkenlager mit Mörtelabdrücken des Balkens.

Abb. 8: Malenovice, Burg, Burgkern, Nordflügel, östlicher Teil, Dokumentation: A – nordwestliche Raumecke, Westwand, Situationsaufnahme; 1 – Mauerwerk im Schnitt; 2 – Verputz des heutigen Raums (roter Pfeil zeigt die Höhenkote des heutigen Fußbodens); 3 – Küche, Innenverputz; 4 – neuzeitliche Ergänzungen; 5 – Gewölbeverschüttung; B – vereinfachte Aufnahme der Gewändefragmente vom ursprünglichen Fenster der spätmittelalterlichen Küche (dunkelgrau – ursprünglicher Ausschnitt des Fensters, mittelgrau – erhaltene Gewändelöcher, hellgrau – heutige Fassadenfläche), Ansicht von Süden; C – Nordflügel, Hoffassade, Ansicht von Südosten, drei Fenster im Vordergrund beleuchten den Raum der ehemaligen mittelalterlichen Küche.

Abb. 9: Malenovice, Burg, östliches Vorfeld: A – Graben der Außenbefestigung, Ansicht von Osten (im Hintergrund der Burgkern); B – Reste des das befestigte Areal östlich der Burg umlaufenden Grabens.

Abb. 10: Malenovice, Burg, Burgkern: A, B – Rekonstruktion der Gestalt des Burgkerns in verschiedenen Bauentwicklungsperioden: A – Ende des 14. Jahrhunderts (Ansicht von Nordwesten); B – Abschluss des 15. Jahrhunderts (Ansicht von Nordwesten).

(Übersetzung J. Noll)

TVRZ V KUROVICÍCH – STAVEBNÍ VÝVOJ KUCHYŇSKÉHO TRAKTU

JAN ŠTĚTINA

Stronghold in Kurovice – Building History of the Kitchen Section

Recapitulation of the current findings about the court section of the southern wing of the palace in the stronghold in Kurovice (Kroměříž district). The article is a contribution that crucially enriches not only the existing idea about the building development of a very interesting historic sight, but also is a wider comparative study of the layout of medieval and early modern strongholds. The text is conceived as a detailed presentation of finding situations complemented with rich drawing and photographic documentation.

Keywords: stronghold, court section, kitchen section, hearth

Rekapitulace současného stupně poznání dvorního traktu jižního křídla paláce tvrze v Kurovicích (okr. Kroměříž). Článek je materiálovým příspěvkem, který zásadně obohacuje jak dosavadní představu o stavebním vývoji velice zajímavé památky, tak i širší srovnávací studium dispozic středověkých a raně novověkých tvrzí. Práce je koncipována jako detailní prezentace náleзовých situací, a s tím plně koresponduje bohatá kresebná a fotografická dokumentace.

Klíčová slova: tvrz, dvorní trakt, kuchyňský trakt, topeniště

Areál tvrze se nachází v historickém jádru vsi Kurovic (okres Kroměříž) – zaujímá rovinnou polohu na východním obvodu ulicově uspořádané vsi, jihovýchodně od farního kostela sv. Kunhuty. Monumentální, široké okolí ovládající hranol palácového jádra kurovické tvrze má podobu mohutné, blokové a trojkřídlé stavby o jednom podzemním a třech nadzemních podlažích, zvedající se nad přibližně obdélným, mírně deformovaným půdorysem rozměrů 22 × 27 × 21 × 29 m. Jihovýchodní nároží tvrze zaujímá gotická hranolová věž, společně s vysokou obvodovou hradbou a západním palácem vzniklá při první fázi výstavby krátce před rokem 1400. Několik mladších, pozdně gotických stavebních fází z doby kolem roku 1500 a návazných renesančních přestaveb daly objektu relativně celistvou hmotu, podtrženou ještě novověkým valbovým zastřešením s nestejnou úrovní hřebene. Vstup do paláce tvrze vede plochým rizalitem v severním křídle a je zprostředkován předloženým schodištěm. Fasádami, dosud pokrytými pozůstatky historických omítek, prostupuje řada obdélných okenních otvorů v pozdně gotických a renesančních kamenných ostěních, přičemž jednotný formát a úpravu mají pouze obdélná okna v úrovni renesančního druhého patra. Nevelký vnitřní dvůr obdélného půdorysu na severu, jihu a západě obestupují dvoupatrová palácová křídla, východní stranu uzavírá pozůstatek snížené, gotické obvodové hradby s trojicí oken. Na jihu a východě palác obemýká příkopová zeď vedená na oválném půdorysu, vymežující současně i obvod vnitřního příkopu, z nějž jádro tvrze původně vyrůstalo. Na severu a západě byla zeď likvidována při recentních úpravách objektu. Před jižním segmentem vnitřního opevnění lze dosud pozorovat pozůstatek většího příkopu s valem.¹⁾